

Contribució a la divisió territorial de Catalunya: les rodalies*

Josep M. PUCHADES i BENITO

L'assoliment d'una adequada Divisió Territorial per a Catalunya, des de fa quasi un segle ha estat un problema que ha merescut l'atenció preferent de geògrafs, economistes, historiadors i molts altres especialistes i ciutadans. Personalment, el tema ens interessa des de la nostra adolescència, quan, cinquanta anys enrera, des del quinzenari «*Excursionisme*» propugnàrem per una delimitació de les comarques catalanes que ens resolgués dubtes com el de saber a quina d'elles pertanyia la localitat de Sant Quirze de Besora, tota vegada que hi havia autors que la posaven a la Plana de Vic, altres al Ripollès i altres al Lluçanès. Les dificultats, però, recordem que encara augmentaren amb aquella pregunta nostra, tota vegada que, en resposta al nostre escrit, un periodista competent va proposar que Sant Quirze de Besora fos la capital d'una nova comarca, que es podria anomenar «Bisaura». Veurem més endavant que en cert aspecte tenia raó.

Més tard, l'any 1936, vàrem tenir la sort d'intervenir, sota la direcció i mestratge de Pau Vila, en la formació i publicació del llibre «*La Divisió Territorial de Catalunya*» suara reeditat en facsímil. En aquesta obra es recollien els fruits dels minuciosos treballs que des de feia cinc anys realitzava la Ponència de la Divisió Territorial. Les enquestes menaren, després d'una metòdica i exhaustiva interpretació de les dades obtingudes, a l'elaboració d'una divisió de les quatre províncies en 38 comarques, que foren agrupades en 9 supercomarques anomenades «regions». Pensem que ara seria millor, d'aquestes últimes, dir-ne «vegueries», encara que aquesta unitat territorial històrica no coincideixi en cap cas amb la «regió» corresponent.

Han passat quaranta-dos anys i creiem que, per a reestructurar el territori de la Generalitat, cal recórrer indubtablement a aquesta Divisió Territorial, que avui encara resulta essencialment adequada a la geografia física i a la humana del nostre país, i que es manté ben viva en el pensament dels seus habitants.

Ens sembla que és amb aquesta base que cal tornar a l'endegament de les nostres activitats i dels nostres recursos, i a planejar el poblament i les poblacions de Catalunya per a assolir una ordenació urbanística, econòmica i social que resulti la millor sota tots els aspectes.

Prou sabem que en aquestes matèries ni els fenòmens propis de la naturalesa ni les accions de l'home converteixen en immutables les ratlles, més o menys artificials, d'una divisió territorial, sobretot quan aquesta ha de fonamentar-se en els límits, sovint irregulars i capriciosos, dels termes municipals. Hom pot copsar certa inquietud en alguns llocs, i fa ja alguns anys que es manifesten propòsits d'introduir variacions que alterarien l'actual configuració de les nostres comarques. Per exemple, Santa Coloma de Queralt diu que se sent més lligada a la Segarra que no a la Conca de Barberà; per la seva banda, Mollerussa voldria deixar de pertànyer al Segrià per a erigir-se en la capitalitat de l'Urgell; Banyoles no desitja continuar al Gironès perquè creu ésser el centre d'una comarca pròpia. Fins i tot les modificacions podrien afectar les vegueries: la de Tortosa, per tal de constituir la unitat de les terres de l'Ebre, hauria d'incloure la comarca de la Ribera.

Caldrà estudiar bé aquests casos, i d'altres que se'n presentaran. Hi ha fets que, sense dubte, transformen les primitives circumstàncies d'aïllament o de relació entre pobles: unes vegades faciliten la comunicació (l'obertura del túnel de Vielha), d'altres la dificulten (la submersió recentíssima del camí del congost de Mont-rebei). En trencar-se un equilibri o en establir noves estructures en un territori, esdevenen noves situacions que cal considerar mitjançant una detallada anàlisi que faciliti i aconselli la determinació més recomanable.

Ens sembla oportú de manifestar, amb total convenciment, que a Catalunya no caldrà tancar cap comarca si la Generalitat ajuda, com és el seu propòsit, amb unes disposicions encertades a la revitalització del medi rural a les zones muntanyenques i a les contrades pobres del nostre país. Així evitarem un èxode que fa restar deserts i solitaris molts pobles i llogarrets en els quals, les llars apagades acostumen a ésser preludi de llur anorreament i desaparició.

Ha contribuït a crear aquesta trista imatge, tant com l'atracció de la ciutat, l'abandonament al qual s'han vist sotmesos per part de l'administració pública molts municipis rurals que, en lloc de veure's auxiliats en llurs penúries amb una suficient dotació d'equipaments i de comunicacions i amb el foment i suport de la riquesa local, han estat invitats a desaparèixer del mapa incorporats en un altre Ajuntament per decisió que al Butlletí Oficial de l'Estat sovint surt qualificada com a «voluntària», de la qual cosa en tenim molts dubtes.

Deixem, però, aquests comentaris amargs, i tractem de proposar solucions.

De bell antuvi, hem d'afirmar com a principi la necessitat d'estimular l'expansió mesurada de moltes capitalitats de comarca, que cal convertir en centres de subministrament de béns i d'equipaments i de serveis. És absurd, per exemple, que en tot el Pallars Sobirà no hi hagi ni un sol hospital o establiment assistencial, i que per necessitats clíniques calgui traslladar-se a Tremp. Les necessitats primàries han d'ésser satisfetes als indrets de residència; en aquest cas vol dir que la vila de Sort hauria d'estar ben dotada en aquest aspecte i en molts altres equipaments i serveis que li manquen, no pas per culpa dels seus habitants.

En lloc de realitzar noves i dràstiques supressions de municipis, pensem que seria una política encertada la d'agrupar-los en mancomunitats, cosa que ja és possible i per a alguns fins s'ha realitzat (mancomunitats turístiques, de serveis d'aigües, etc.) d'acord amb la Llei de Règim Local. Però aquestes mancomunitats tindrien un caràcter més ampli, i no estarien vinculades per necessitats i objectius tècnics solament.

A més de les capitalitats de comarca, hi ha altres poblacions que exerceixen una funció semblant, encara que en menor escala. En realitzar el Projecte de l'actual Servei Provincial d'Extinció d'Incendis de Barcelona, l'any 1962, assignàrem l'establiment d'un Parc Auxiliar a localitats com Prats de Lluçanès, Moià, Guardiola de Berguedà, Cardona, Torelló, Calaf, etc.; tots ells subsisteixen i són bona prova que algunes localitats requereixen un tractament preferent per llurs comunicacions, dimensió en cens o en superfície, riquesa en determinats sectors econòmics, patrimoni artístic, o per ésser centre de concurrència d'altres municipis dels environs. Constitueixen la capitalitat d'una **rodonia**, i és en aquest mot on veiem genuïnament representada i configurada la unitat-tipus de caràcter supramunicipal, apta per incloure en un districte territorial altres Ajuntaments que, si bé conserven llur independència com a entitat local, resulten solidàriament units entre ells a la realització de les obligacions imposades per la Llei, amb el major grau d'eficàcia administrativa i de productivitat tècnica.

Així doncs, tornant al cas esmentat al començament, resultaria que la rodonia de Besora podria ésser integrada pels municipis de Vidrà, Santa Maria de Besora, Montesquiú, Sora i Sant Quirze de Besora, amb la capitalitat en aquesta última població. Caldria, però, passar al Ripollès el terme municipal de Sora, que actualment és de la comarca d'Osona; és també un exemple de com una nova infraestructura (la carretera fa poc temps construïda, que mena al nucli de la parròquia) pot variar els límits comarcals.

En el mapa que oferim adjunt hem situat les rodonies que, a priori, creiem que corresponen a la comarca d'Osona. Hom pot veure que **Torelló** és cap d'una rodonia que agrupa entorn seu els municipis de Sant Vicenç de Torelló, Sant Pere de Torelló i Orís. Les altres rodonies d'Osona serien les del **Lluçanès** (8 municipis, amb la capitalitat a Prats); **Voltregà** (5 municipis, amb capitalitat a Sant Hipòlit); **Manlleu** (4 municipis, considerant la fusió de Pruit i Rupit); **Roda de Ter** (4); **Vic** (8); **Tona** (3); **Viladrau** (3); i **Centelles** (4). Els 47 municipis actuals d'Osona (comptant el de Sora al Ripollès, com hem dit) passarien a integrar-se en 10 rodonies. A efectes administratius, aquesta reducció no significaria pas la desaparició dels Ajuntaments respectius, sinó una major agilitat i rendiment en les activitats municipals. L'establiment d'un districte anomenat «rodonia» no ha de fer variar el Mapa Municipal de Catalunya, sinó que ha de conservar i reforçar la personalitat de les nostres entitats locals, moltes de les quals tenen profundes arrels històriques, que cal enaltir i respectar.

És ben evident l'actualitat d'aquest problema, que hom sent amb viva inquietud, de la qual se'n fa sovint ressò la premsa. Així, per exemple, el dia primer del mes de juny proppassat, el diari barceloní «Avui» insertava una carta del senyor X. Riera, amb l'epígraf «Per una nova comarca». En l'escrit feia present la marginació amb la qual s'ha tractat la població de **Ponts i de la seva rodonia**. Per a posar-hi remei proposava la creació d'una nova comarca, que podria anomenar-se «Mig Segre Mitjà». La comarca de **Mig Segre** és una invenció de nom per a un territori que, en la Divisió de 1936, formà part la Noguera. No

calen, doncs, comarques noves, i potser encara és més extremada la subdivisió de les terres de la pretesa «Mig Segre», en «Mig Segre Mitjà», que implica l'existència del «Mig Segre Alt» i «Mig Segre Baix». En canvi, ens diu el mateix Sr. Riera que Ponts té una **rodralia de la qual és centre geogràfic**: escau així d'establir la «**rodralia de Ponts**», de la qual creiem que en poden formar part sis municipis, però no el d'Artesa de Segre, que és capitalitat d'una rodralia pròpia

Tornant al cas de Torelló, la població és situada al punt més destacat de la Vall del Ges, en la seva confluència amb el Ter. El seu antic mercat del dimecres, les activitats econòmiques, les comunicacions, les institucions, d'ensenyament i culturals, la vida social, els equipaments sanitaris, esportius i d'esplai, el Jutjat de Pau, el Parc de Bombers, les oficines professionals, els establiments de banca i d'estalvi, i tants d'altres serveis i funcions caracteritzen la localitat, li confereixen indubtablement el dret a la capitalitat d'una rodralia, nova modalitat de subdivisió territorial que ens plau d'exposar ací per primera vegada, aprofitant la cordial acollida d'aquestes pàgines dedicades amb tanta estimació a la vida de la població i dels seus encontorns.

Agost, 1978

* Revista «Torelló».

